

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 75/2023-28

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej a sudcov Rastislava Kaššáka a Miloša Maďara (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej Advokátskou kanceláriou Babjak, s. r. o., Zvonárska 8, Košice, v mene ktorej koná konateľ a advokát JUDr. Martin Babjak, proti postupu Okresného súdu Košice I v konaní vedenom pod sp. zn. 18 Pc 44/2019 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Košice I v konaní vedenom pod sp. zn. 18 Pc 44/2019 **boli porušené** základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Sťažovateľke **priznáva** finančné zadostučinenie **3 000 eur**, ktoré jej **je** Okresný súd Košice I **povinný** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
3. Okresný súd Košice I **je povinný** nahradiť sťažovateľke trovy právneho zastúpenia **758,53 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 3. októbra 2022 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných

slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Košice I (ďalej len „okresný súd“) v konaní označenom v záhlaví tohto uznesenia. Navrhuje, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu konať bez zbytočných prietáhov a priznal jej primerané finančné zadostučinenie 3 500 eur a náhradu trov právneho zastúpenia v konaní pred ústavným súdom.

2. Z ústavnej sťažnosti, jej príloh a priebehu napadnutého konania zisteného ústavným súdom v konaní vedenom pod sp. zn. II. ÚS 29/2023 o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ] vyplýva, že sťažovateľka podala 6. mája 2019 na Okresnom súde Košice II návrh na určenie výživného pre manželku proti povinnému [REDAKOVANÉ]. Vzhľadom na to, že povinný je sudcom Okresného súdu Košice II, a po vylúčení takmer všetkých sudcov tohto súdu z prejednávania a rozhodovania vo veci Krajský súd v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) vec prikázal okresnému súdu, na ktorom je od 11. júla 2019 vedená pod sp. zn. 18 Pc 44/2019.

2.1. Prvé pojednávanie nariadené na 3. august 2020 bolo odročené na žiadosť právnej zástupkyne povinného, ktorá nemala časový priestor oboznámiť sa s vyjadrením sťažovateľky, ktoré jej bolo doručené 2 dni pred pojednávaním. Následné pojednávanie nariadené na 28. september 2020 bolo odročené na neurčito na žiadosť účastníkov konania v záujme dosiahnutia mimosúdnej dohody. Ďalší termín pojednávania nariadený na 28. december 2020 bol zrušený z dôvodu čerpania dovolenky právnej zástupkyne povinného. Nový termín nariadený na 11. január 2021 bol zrušený z dôvodu rizika akútneho respiračného ochorenia spôsobeného koronavírusom. Pojednávanie nariadené na 15. február 2021 bolo zrušené na žiadosť povinného na jeho odročenie, na čo sťažovateľka reagovala žiadosťou o určenie termínu pojednávania. Okresný súd termín pojednávania nariadil na 29. marec 2021, ktorý bol opäť zrušený z dôvodu pandémie koronavírusu. Sťažovateľka sa obrátila na predsedu okresného súdu so sťažnosťou na zbytočné prietahy v konaní, ktorá bola vyhodnotená ako dôvodná za obdobie od 15. januára 2020 do 28. septembra 2020, a zároveň predseda okresného súdu vyjadril nesúhlas s odôvodnením zrušenia pojednávani nariadených na 11. január 2021, 15. február 2021 a 29. marec 2021.

2.2. Na pojednávaní konanom 10. mája 2021 okresný súd vyhlásil rozsudok, ktorým určil, že povinný bude prispievať na výživu navrhovateľky sumou 150 eur mesačne za obdobie od 6. mája 2019 do 29. novembra 2019, a vo zvyšnej časti návrh zamietol. Po podaní odvolania sťažovateľkou aj povinným bol spis predložený krajskému súdu. Krajský súd uznesením č. k. 7 Co 14/2021 z 12. apríla 2022 rozsudok okresného súdu zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie a nové rozhodnutie s tým, že mu vytkol formálne nedostatky rozsudku, nekonzistentnosť a nelogickosť jeho záverov, nevykonanie riadneho dokazovania a nezaobranie sa námietkami účastníkov konania.

2.3. Ústavný súd šetrením zistil, že po vrátení veci vykonáva okresný súd úkony súvisiace s návrhom sťažovateľky na doplnenie dokazovania dožiadaním do spoločnosti [REDAKOVANÉ]

3. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 75/2023 z 9. februára 2023 prijal ústavnú sťažnosť sťažovateľky na ďalšie konanie v celom rozsahu. Napadnuté konanie okresného súdu nebolo ku dňu prerokovania ústavnej sťažnosti právoplatne skončené.

II. Argumentácia sťažovateľky

4. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti namieta, že

a) konanie v trvaní 3 a pol roka (v čase podania ústavnej sťažnosti, pozn.) považuje s ohľadom na jeho charakter za neprimerane dlhé;

b) predmet napadnutého konania nie je skutkovo ani právne zložitý a jeho neprimeranú dĺžku nezapríčinili ani jeho účastníci;

c) za hlavnú príčinu prietahov považuje postup okresného súdu, jeho nečinnosť (nariadenie prvého pojednávania až 15 mesiacov po podaní návrhu; nevykonávanie úkonov po vrátení spisu krajským súdom), resp. jeho nesústredenú činnosť (opakované odročenie pojednávania bez existencie, resp. uvedenia dôvodu, čo konštatoval aj predseda okresného súdu; zrušenie rozsudku okresného súdu krajským súdom z dôvodu viacerých závažných pochybení, napr. aj z dôvodu nevykonaného dokazovania, v dôsledku čoho nemožno očakávať právoplatné skončenie napadnutého konania v najbližšej dobe);

d) hoci v prípade tohto typu konania nie je v príslušných právnych predpisoch určené, v akej lehote má konajúci súd rozhodnúť, už z povahy veci je zrejmé, že v prípade konania o určenie vyživovacej povinnosti, a to aj v prospech plnoletých osôb, sú kladené zvýšené nároky na rýchlosť konania oproti druhovo iným konaniam. To je dané najmä tým, že navrhovatelia sa v konaní o určenie vyživovacej povinnosti vo väčšine prípadov nachádzajú vo veľmi zlej sociálnej a finančnej situácii a určenie vyživovacej povinnosti je jednou z mála (ak nie jedinou) možností, ako si zabezpečiť aspoň určitý príjem. Sťažovateľka (v rozhodnom období právna čakatelka prokuratúry) sa dostala do výrazne nepriaznivej finančnej situácie v porovnaní s povinným (sudcom všeobecného súdu), pričom sa výlučne starala o maloletého syna a uhrádzala náklady na spoločnú domácnosť a spoločné motorové vozidlo.

III. Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

5. Okresný súd k sťažnosti okrem prehľadu úkonov v napadnutom konaní uviedol, že k celkovej dĺžke napadnutého konania prispela skutočnosť, že konanie sa pôvodne začalo na Okresnom súde Košice II, avšak v dôsledku vylúčenia všetkých sudcov z rozhodovania vo veci mu bola vec krajským súdom prikázaná. Ďalším faktorom, ktorý podľa okresného súdu prispel k predĺženiu konania, boli opatrenia prijaté v súvislosti so zabránením šírenia nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 a tiež zmena v osobe zákonného sudcu a objektívna potreba nového sudcu oboznámiť sa s obsahom spisu a zaradiť ho na termín pojednávania. Okresný súd uznáva, že prietahy v konaní boli spôsobené i postupom súdu, keďže jeho rozsudok č. k. 18 Pc 44/2019-293 z 10. mája 2022 bol odvolacím súdom zrušený a vrátený na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, keďže súd nevykonal dostatočné dokazovanie vo veci samej a rozhodnutie riadne neodôvodnil. Poukázal aj na faktickú zložitosť veci a s tým súvisiace zvýšené požiadavky na vykonanie dokazovania (preukazovanie odôvodnených potrieb sťažovateľky, skutočných možností povinného a splnenia podmienky dobrých mravov).

III.2. Replika sťažovateľky:

6. Sťažovateľka zdôraznila, že s ohľadom na jeho predmet si napadnuté konanie vyžaduje urýchlené a prednostné prejednanie a rozhodnutie. Nesúhlasí s tvrdením o faktickej zložitosti veci, keďže preukazované skutočnosti tvoria imanentnú súčasť akéhokoľvek konania o určenie výživného. Nemohla ovplyvniť ani potrebu vylúčenia sudcov miestne príslušného okresného súdu, ani zmenu v osobe zákonného sudcu, navyše v konaní vo veci výživného boli sudy povinné konať aj napriek núdzovému stavu.

7. Ústavný súd v tejto veci upustil od ústneho pojednávania, keďže na základe podaní účastníkov konania vrátane ich príloh je zrejmé, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci [§ 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)].

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

8. Podstata námietok sťažovateľky v súvislosti s namietaným porušením základného práva na prerokovanie jej veci bez zbytočných prietáhov a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote je založená na tvrdení o neprimeranej celkovej dĺžke konania, ako aj o nečinnosti a nesústreďenej činnosti okresného súdu v napadnutom konaní.

9. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (ako aj práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru) vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím (napr. I. ÚS 264/2021).

10. Základnou povinnosťou súdu je zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa sporová strana obrátila na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie.

11. Povinnosť súdu a sudcu konať bez prietáhov podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 je *expressis verbis* zakotvená ako základný princíp civilného sporového konania v čl. 17 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), podľa ktorého súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu a iných osôb.

12. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (IV. ÚS 272/04, III. ÚS 130/2020, I. ÚS 250/2020) ústavný súd zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie strany sporu a postup samotného súdu. Za súčasť prvého kritéria ústavný súd považuje aj povahu prerokovanej veci.

13. K vzniku zbytočných prietáhov v konaní pred všeobecným súdom môže pritom dôjsť nielen jeho nečinnosťou, ale aj jeho neefektívnou, resp. nesústredenou činnosťou (napr. II. ÚS 29/2023).

14. V úvode ústavný súd konštatuje, že o ústavnej sťažnosti povinného v napadnutom konaní, v ktorej namietal porušenie rovnakých práv postupom okresného súdu, rozhodol nálezom č. k. II. ÚS 29/2023 z 30. marca 2023 tak, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní boli porušené základné právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, okresnému súdu prikázal konať bez zbytočných prietáhov a sťažovateľovi priznal finančné zadosťučinenie a náhradu trov právneho zastúpenia. V prejednávanej veci preto ústavný súd vychádzal aj zo záverov vyslovených v už citovanom náleze, na ktoré odkazuje.

15. Pokiaľ ide o posúdenie kritéria právna a skutková zložitost' prejednávanej veci, ústavný súd konštatuje, že návrhy na určenie manželského výživného v zásade patria medzi bežnú rozhodovaciu agendu všeobecných súdov. Ani v prejednávanej veci nič nenasvedčuje tomu (ani okresným súdom zdôrazňovaná náročnosť vykonávaného dokazovania), že by išlo o skutkovo či právne mimoriadne náročný spor.

16. Ústavný súd zistil, že sťažovateľka svojím správaním v napadnutom konaní neovplyvnila nežiaducim spôsobom jeho dĺžku.

17. Napokon ústavný súd hodnotil postup okresného súdu. Dĺžku konania poznačili obdobia neodôvodnenej nečinnosti okresného súdu (okrem iného napríklad od augusta 2019, keď vykonal úvodné procesné úkony, do 3. augusta 2020, keď sa uskutočnilo prvé pojednávanie (pričom vo veci samej sa konať ani nezačalo z procesných dôvodov), od 28. septembra 2020, keď súd vec prerokoval, do 3. mája 2021, keď sa uskutočnilo ďalšie pojednávanie, od 13. mája 2022, keď odvolací súd vrátil vec okresnému súdu, do 20. októbra 2022, keď si okresný súd vyžiadal listinné doklady), ako i značné časové odstupy medzi realizovanými procesnými úkonmi (porov. II. ÚS 29/2023).

18. Ústavný súd zastáva názor, že okresný súd v napadnutom konaní postupoval i nesústredene a neefektívne v súvislosti s nariadovaním a prípravou pojednávaní, ako aj v súvislosti s dokazovaním (krajský súd rozsudok okresného súdu zrušil a vec mu vrátil z dôvodu, že nevykonal nevyhnutné dokazovanie a svoje rozhodnutie riadne neodôvodnil). Z uvedených zistení je zrejmé, že okresný súd nezvolil v súdnom konaní taký procesný postup, ktorý by smeroval k rýchlemu odstráneniu právnej neistoty, v ktorej sa sťažovateľka nachádza (porov. II. ÚS 29/2023).

19. K argumentácii okresného súdu v súvislosti s vplyvom objektívnej skutočnosti (pandémia ochorenia COVID-19) na plynulosť súdnych konaní dáva ústavný súd do pozornosti, že, konanie, v ktorom sťažovateľka namieta zbytočné prietahy, patrí do tzv. prednostnej agendy všeobecných súdov [podľa § 1 ods. 1 písm. j) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 24/2021 Z. z. o vykonávaní pojednávaní, hlavných pojednávaní a verejných zasadnutí v čase mimoriadnej situácie a núdzového stavu v znení neskorších predpisov] a v čase mimoriadnej situácie predmet konania spadal do škály právnych vecí, v ktorých bolo možné vykonávať pojednávanie.

20. Ústavný súd stabilne pripomína, že personálne obsadenie súdu, jeho organizácia, vysoký počet vecí v príslušnom oddelení, ako i optimalizácia súdnictva nie sú dôvodmi, pre ktoré by malo byť ospravedlnené, tolerované a ústavne udržateľné porušovanie základného práva sťažovateľa podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ako aj práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Ústavný súd nad rámec poznamenáva, že je táto okolnosť z individuálneho hľadiska, teda z hľadiska osoby zákonného sudcu pochopiteľne ospravedlniteľná, avšak z hľadiska celkovej zodpovednosti okresného súdu za plynulosť konania vo veciach sporových strán ju zohľadniť nemožno.

21. Ústavný súd preto s prihliadnutím na doterajšiu dĺžku napadnutého konania (takmer 4 roky), na zistené obdobia nečinnosti okresného súdu a jeho nesústreďený postup dospel k záveru, že v napadnutom konaní došlo k zbytočným prieťahom. Na tomto základe rozhodol, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní bolo porušené základné právo sťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto nálezu).

22. Sťažovateľka v petite ústavnej sťažnosti žiada, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu konať bez zbytočných prieťahov. S prihliadnutím na skutočnosť, že ústavný súd už okresnému súdu prikázal v napadnutom konaní konať bez zbytočných prieťahov v náleze č. k. II. ÚS 29/2023 z 30. marca 2023, tomuto jej návrhu nevyhovel (bod 4 výroku tohto nálezu).

V.

Priznanie primeraného finančného zadosťučinenia

23. Okrem vyslovenia porušenia svojich práv sa sťažovateľka v sťažnostnom návrhu domáha, aby jej ústavný súd priznal primerané finančné zadosťučinenie v sume 3 500 eur. Svoj návrh odôvodňuje povahou konania, skutočnosťou, že v rozhodnom období bola odkázaná na finančnú pomoc jej rodičov a znížením dôvery v súdnu ochranu. Odkazuje na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (rozsudok vo veci Pizzati proti Taliansku z 10. novembra 2004, sťažnosť č. 62361/01) v zmysle ktorej je suma pohybujúca sa medzi 1 000 eur a 1 500 eur za rok trvania konania základnou hodnotou pre výpočet výšky finančného zadosťučinenia.

24. Ústavný súd vzhľadom na okolnosti posudzovanej veci považoval za potrebné priznať sťažovateľke finančné zadosťučinenie. Pri určení primeraného finančného zadosťučinenia vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných Európskym súdom pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

25. Pri ustálení sumy finančného zadosťučinenia priznaného sťažovateľke ústavný súd prihliadal primárne na celkovú dĺžku napadnutého konania v trvaní takmer 4 rokov (2 000 eur) a na jeho privilegovaný charakter (1 000 eur), keďže spory týkajúce sa vyživovacej povinnosti patria v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva medzi „prioritné“, pri ktorých sa vyžaduje osobitná starostlivosť zo strany konajúcich súdov. V prejednávanej veci zároveň nevzhliadol žiadnu okolnosť, ktorá by zakladala dôvod na zníženie tejto sumy. Vzhľadom na uvedené rozhodol o priznaní finančného zadosťučinenia sťažovateľke v sume 3 000 eur (bod 2 výroku tohto nálezu). Vo zvyšku požadovaného primeraného finančného zadosťučinenia ústavnej sťažnosti sťažovateľky nevyhovel (bod 4 výroku tohto nálezu).

VI.

Trovy konania

26. Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 758,53 eur (bod 3 výroku tohto nálezu).

27. Ústavný súd pri rozhodovaní o náhrade trov konania vychádzal z obsahu súdneho spisu a priznal náhradu za tri právne úkony, t. j. prevzatie a prípravu zastupovania, podanie ústavnej sťažnosti v roku 2022 a vyjadrenie sťažovateľky k vyjadreniu okresného súdu v roku 2023. Odmena za jeden úkon právnych služieb za rok 2022 v zmysle § 11 ods. 3 vyhlášky predstavuje sumu 193,83 eur. Takto stanovená odmena spolu s režijným paušálom 11,63 eur (§ 16 ods. 3 vyhlášky) predstavuje sumu 410,92 eur za dva úkony uskutočnené v roku 2022. Odmena za jeden úkon právnych služieb za rok 2023 predstavuje sumu 208,67 eur. Takto stanovená odmena spolu s režijným paušálom 12,52 eur (§ 16 ods. 3 vyhlášky) predstavuje sumu 221,19 eur za jeden úkon uskutočnený v roku 2023. Ústavný súd priznanú odmenu zvýšil o 20 % daň z pridanej hodnoty (ďalej len „DPH“), pretože právny zástupca sťažovateľky je platiteľom DPH (§ 18 ods. 3 vyhlášky).

28. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia (bod 3 výroku tohto nálezu) je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Bratislave (detašované pracovisko) 20. apríla 2023

Jana Baricová
predsedníčka senátu